

ÖZBEKİSTAN'DA KAMU YÖNETİM SİSTEMİ VE YEREL YÖNETİMLER¹

PROF. DR. MUSTAFA ÖKMEN*
YRD. DOÇ. DR. GÜVEN ŞEKER**

Giriş

Özbekistan Cumhuriyeti Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonrası 1991 yılında bağımsız devlet olarak kurulmuştur. Bu bağımsız devlet; laik, demokratik, açık pazar, sosyal adalet ve evrensel insan haklarını resmi olarak ilke edinen bir yapıda kurulmuştur. Yeni anayasa, demokratik eğilimli kamu yönetim sistemini benimseyerek önceki komünist merkezi yönetim sistemini ortadan kaldırmaya dönük olarak yapılandırılmıştır. Yeni kurulan kamu yönetim sisteminde yasama, yürütme ve yargı güçlerinde ayrılık açıkça görülmektedir (Urinbojev 2011).

Türkmenistan'dan sonra, 08 Aralık 1992 tarihinde Özbekistan bağımsızlığın ardından anayasasını kabul eden ikinci Türkistan ülkesi olmuştur. Kabul edilen anayasa başkanın yetkilerini arttırdığı ve kendisine doğrudan bağlı olan bölge valilerini atama hakkını başkana verdiği için, muhalefet tarafından sürekli eleştirilmiştir. İstikrar ve ekonomik kalkınmanın demokratikleşmeden önce geldiği Özbekistan'da otoriter bir rejimin varlığı nedeniyle gerçek muhalefet hareketlerine

* Celal Bayar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı

** Celal Bayar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.

izin verilmemekte ve yoğun baskı hissedilmektedir (Kodaman & Birsnel 2006:417)

Özbekistan Cumhuriyeti anayasası, iktidarın hukuki çalışma alanı oluşturulabilmesi için yayınlanmıştır. Anayasanın 4. maddesi ile Özbekistan'ın devlet ve idari yapısı ortaya konulmuş, 11. madde ile de kuvvetler ayrımı, -yasama, yürütme, yargı- devletin temel unsuru olarak ifade edilmiştir. Anayasa; Parlamenteoya, Başkana, Bakanlar Kuruluna, Anayasa Mahkemesi ve Cumhuriyetin diğer mahkemelerine özel yetkiler ve güçler tanımlamıştır. Bu güçler ayrımında ilkeler sonradan ayrıntılı olarak ileri yasal düzenlemelerde açıklanmış; Ulu Meclis Kanunu, Bakanlar Kurulu Kanunu ve Mahkemeler Kanunu ile ortaya konulmuştur. Bu güçlerin her birinin, birbirleri ile dayanışma içinde olması önemli bir amaç olarak bulunmaktadır. Bütün devlet yapılarında yerine getirilen faaliyetlerin koordinasyonu kurumların güçlendirilmesi için gereklidir. Bu nedenle sistem bu durumu tekil bir bakış açısı ile zorlamamakta; parti yolu ile koordinasyon içinde yerine getirilmesini istemektedir (Bektemirov & Rahimov 2002).

Sovyet Rusya döneminde sosyal refahın ve sağlık yardımlarının üst seviyede olması sebebiyle, yeni Özbekistan Devleti de sosyal refah ve sağlık yardımlarında aynı seviyeyi yakalamak zorunda kalmıştır. Geniş pamuk ihracı, altın, petrol ve gaz rezervlerinin olması Özbek otoritelerinin Sovyet dönemi refah politikalarını devam ettirmiştir. Sovyet tipi merkezi ekonomik yönetim ve güçlü sosyal koruma sistemi, geçiş sürecinde başarılı olmuş ve gerileme olmadan hizmetlerin devamlılığı içinde kabul edilebilecek hayat standartlarını sağlamıştır. Tarım sektörü alanında da özellikle kırsal alanlarda iş fırsatları olduğundan güvenlik ve durağan ulus oluşturma süreci geçiş döneminde mümkün olabilmıştır (Urinboev 2010).

Özbekistan'ın toplam nüfusu, 2004 yılı verilerine göre, 26,410,416'dır. Ülkenin nüfus yoğunluğu km² başına 50.4 kişidir. Eski SSCB içerisinde, Rus ve Ukraynalılardan sonra en büyük üçüncü ulus, Özbeklerdir. Ülkenin başkenti olan Taşkent, 2.5 milyon nüfusu ile Türkistan'ın da en büyük metropolüdür. Ülke nüfusunun % 40'ı kentlerde, % 60'ı, kırsal kesimde yerleşiktir (Kodaman & Birsnel 2006: 415).

Özbekistan Devleti, 2003 yılından itibaren bir dizi idari reformu hayata geçirmiştir. Bu reformlar;

- İdari sistemden yönetimin etkilerini uzaklaştırarak; devletin ekonomi üzerindeki etkilerini azaltarak, devlet yapı ve sistemlerinin radikal şekilde değiştirilmesini,
- Üretimde; merkezi sistem dağıtımından, pazar ekonomisine geçilmesini,

–Devlet ve toplum arasında karşılıklı ilişki oluşturarak; devlet faaliyetlerinde daha fazla şeffaflık sağlanarak toplumla devlet arasında yeni bağlantılar oluşturmayı amaç edinmiştir (Bektemirov & Rahimov 2002). Bu anlayışlar ile Özbek kamu yönetimi süreç içinde kendini ortaya koymuştur.

2. Özbekistan Kamu Yönetimi Sistemi

Bağımsızlık sonrası Özbekistan’da önceki kamu yönetim sistemi kaldırılarak millî devletin yeni kurumları kurulmuştur. Daha önceki siyasi ve ekonomik devlet yapılarının süreç içinde ortadan kalkması demokratik ilkeler ile yönetilecek Özbek devletine ortam hazırlamıştır (Bektemirov & Rahimov 2002). Özbekistan Devleti Anayasası, demokratik devletin kuvvetler ayrılığı ilkesine göre devlet gücünün ayrılması (yasama, yürütme, yargı gücü), yerel yönetim sisteminin oluşturulması gibi çok bilinen özelliklerine sahiptir. Demokrasi modeli Batılı anayasal düzenlemelere benzese de; devlet ve kamu yönetimi sistemi önceki Komünist (Sovyet) rejimine benzemektedir. Sonuç olarak Özbekistan kamu yönetimi yapısı hâlen merkezi ve oldukça siyasidir (Pashkun 2003).

Başkanlık sisteminin kabul edildiği Özbekistan’da devletin başında Başkan bulunmaktadır. Devlet Kontrol Komitesi, Millî Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Millî Emniyet Teşkilatı Başkan’a bağlıdır. Başkan’ın altında başbakanlık ve yedi başbakan yardımcısı (her biri ayrı alanlarda sorumlu) bulunmaktadır. Başbakan yardımcılarına ise bakanlıklar, devlet komitesi, merkezi ve yan birimler bağlı bulunmaktadır. Bu hiyerarşik düzenin yanında, Yüksek Konsey; başsavcı, Devlet Kontrol Komitesi, Merkez Bankası, sektör bankaları, Yüksek Konsey’in 16 komitesi, Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Ekonomik Kurul yer almaktadır (Kayıkçı 1997: 25).

Özbekistan Cumhuriyeti Başkanlığı, 1990 yılında oluşturulmuş, kamu yönetiminde merkezi konumda millî politika sisteminde anahtar kurum olarak

Bağımsızlık sonrası Özbekistan’da önceki kamu yönetim sistemi kaldırılarak millî devletin yeni kurumları kurulmuştur. Daha önceki siyasi ve ekonomik devlet yapılarının süreç içinde ortadan kalkması demokratik ilkeler ile yönetilecek Özbek devletine ortam hazırlamıştır

yerini almaktadır. Anayasanın 89. maddesine göre başkan hem yürütmenin hem de devletin başı olarak gücü elinde bulundurmaktadır. Bu nedenle devlet başkanı aynı zamanda bakanlar kurulu başı olarak da en yüksek yürütme yapısının başında da bulunmaktadır (Bektemirov ve Rahimov 2002). Özbekistan Başkanı'nın görev ve yetkileri arasında; vilayet hakimlerini (vali) tayin etmek ve görevinden uzaklaştırmak gibi idari işlemleri Milletvekilleri Vilayet Meclisi'nin onayına sunmak bulunmaktadır (Karaman & Atak 1997).

Özbekistan Cumhuriyeti Başkanı devlet ve hükümet (icraat hakimiyeti) başkanıdır. Başkan, aynı zamanda Bakanlar Kurulu Başkanı (Vezirler Mahkemesi Reisi) sayılır (Anayasa Md. 89). Özbekistan Başkanlık görevine 35 yaşından küçük olmayan, devlet dilini iyi bilen, seçimlere kadar en az on yıl Özbekistan sınırları içerisinde devamlı yaşayan her Özbekistan Cumhuriyeti vatandaşı seçilebilir. Bir şahıs iki defadan fazla başkan seçilemez; başkan, Özbekistan vatandaşları tarafından genel, eşit ve doğrudan seçim sistemiyle, gizli oy verme ile beş yıl için seçilir. Başkan'ın² seçilme sistemi yasa ile belirlenir (Anayasa Md. 90).

Başkan, görevi süresince kendi görevi dışında ücretli görev alamaz, iş faaliyeti ile meşgul olamaz. Başkan'ın şahsı dokunulmazdır ve yasa ile korunur (Anayasa Md.91).

Başkan, Ulu Meclis toplantısında and içtiğinden (kasamyat)³ itibaren görevine başlamış sayılır (Anayasa Md. 92).

Başkanın görev ve yetkileri, Anayasa'nın 93. maddesinde sayılmıştır:

1. Başkan, vatandaşların hak ve özgürlüklerinin, Anayasa ve yasalara uyulmasının garantisidir.
2. Özbekistan'ın egemenliğini, savunmasını ve hududun bölünmezliğini korur, millî devlet yapısı problemleriyle ilgili kararları gerçekleştirmek için gereken tedbirleri alır.
3. Ülke içerisinde ve uluslararası ilişkilerde Özbekistan adına görev yapar.
4. Görüşmeler yapar ve Özbekistan'ın şartname ve anlaşmalarını imzalar, Özbekistan tarafından yapılan şartname ve anlaşmaları ve bunun sorumluluklarını yerine getirmeyi sağlar.
5. Kendi huzurunda, "akkreditasıdan" geçen diplomat ve başka vekillerin güven ve davet mektuplarını kabul eder.
6. Özbekistan'ın yabancı devletlerdeki diplomat ve diğer vekillerini tayin eder ve görevinden alır.
7. Özbekistan Ulu Meclisi'nde her yıl iç ve uluslararası durum hakkında bilgi sunar.
8. İcraat yapacak hükümeti (hakimiyet devanım) oluşturur ve ona yöneticilik

yapar Cumhuriyet Ulu Hükûmeti ve diğer organların uyumlu çalışmalarını temin eder; Bakanlıkları (vezirlikler), devlet komitelerini ve devlet yönetiminin diğer organlarını oluşturur veya bitirir, bunlara ait kararları (ferman) Ulu Meclis onayına sunar.

9. Başbakan, birinci yardımcısı, yardımcıları, bakanlar kurulu üyeleri, Özbekistan Cumhuriyeti Başsavcısı ve onun yardımcılarını tayin eder ve görevden alır. Daha sonra bu kararlar meclis onayına sunulur.

10.Ulu Meclis'e, Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyeleri, Yüksek (Ulu) Mahkeme Başkanı, Yüksek (Ulu) Yönetim Mahkemesi Başkanı ve üyeleri, Merkez Bankası Yönetimi Başkanı, Özbekistan Çevre Koruma Devlet Komitesinin Başkan görevlerine adayları teklif eder.

11. Vilayet, ilçe, kent ve yönetim mahkemesi hakimlerini tayin eder ve görevlerinden alır.

12.Vilayet valilerini ve Taşkent Kent Valisi'ni tayin eder ve görevinden alır. Bu karar ait olduklar halk vekilleri meclisinin onayına sunulur. Anayasayı, yasaları bozan veya kendi şan şerefini ve değerini yitirici hareketler yapan ilçe ve kent valilerini, Başkan, kendi kararıyla görevinden alabilir.

13.Cumhuriyetin yönetim organlarının ve valilerin kabul ettiği kararları durdurur ve iptal eder.

14. Yasaları onaylar (imzalar), ayrıca, yasaya kendi itirazlarını ilave ederek tekrar muhakeme edilmesi için Ulu Meclis' e gönderebilir. Eğer Ulu Meclis önce kabul edilen yasayı üçte iki çoğunluk ile onaylarsa Başkan yasayı imzalar.

15. Olağanüstü durumlar (dış tehdit, genel tertipsizlikler, doğal afet, bulaşıcı hastalıklar vs.) olduğu takdirde vatandaşların korunmasını temin etmek için Özbekistan topraklarında veya belli yerlerde olağanüstü hâl ilan eder. Başkan'ın bu kararı üç gün içinde Ulu Meclis onayına sunulur. Olağanüstü hâl ilan etme şartları ve düzeni yasa ile belirlenir.

16. Cumhuriyet Silahlı Kuvvetleri Ulu Baş Komutanı sayılır. Silahlı Kuvvetler' in Ulu (yüksek) komutanlarını tayin eder (göreve atar) ve görevinden alır, ulu askeri dereceleri verir.

17. Özbekistan'a savaş ilan edilirse veya savaşta birbirini korumak için yapılan şartname sorumluluğunu yerine getirmek için zorunluluk doğduğunda savaş durumu ilan eder. Kabul edilen karar üç gün içinde Ulu Meclis onayına sunulur.

18. Özbekistan Cumhuriyeti'nin nişanları, madalyalar ve takdirnamelerini ayrıca Özbekistan Cumhuriyeti'nin fahri ve "Malakavıy" derecelerini verir.
19. Özbekistan Cumhuriyeti vatandaşlığına ve siyasi sığınma hakkı vermeye ait problemleri çözer.
20. Genel affa ait belgeleri kabul eder ve Özbekistan mahkemeleri tarafından hükmü verilen kararlardaki vatandaşları gerekirse affeder.
21. Millî savunma ve devlet kontrol hizmetlerini oluşturur, yöneticilerini tayin eder ve görevinden alır. Diğer görev ve yetkisinde olan işleri halleder (Kayıkçı 1997: 25).

Başkan, kendi görevlerini yapmayı devlet idarecilerine veya görevli şahıslara devredemez. Başkan'ın anayasanın 93. maddesinde sayılan yetki ve görevleri dışında, anayasanın 94. maddesinde de, anayasa ve yasalara dayanarak ve onları icra etmek için, cumhuriyet sınırlar içinde uygulaması zorunlu fermanlar, kararlar ve genelgeler çıkarır (yayınlar), demektedir. Ayrıca anayasanın 95. maddesi de Başkan' a meclisi dağıtma yetkisi vermektedir. Buna göre Ulu Meclis içinde, onun normal faaliyetini tehdit eden (bozan), çözülmesi imkânsız ihtilaflar olduğunda veya birkaç kez anayasaya zıt kararlar kabul edildiği durumlarda, Başkan, Anayasa Mahkemesi ile danışarak kabul edilen kararına göre Ulu Meclis'i dağıtabilir. Ulu Meclis dağıtıldıktan sonra yeni seçim üç ay içinde yapılır. Ancak Ulu Meclis, olağanüstü hâl ilan edildiği devrelerde dağıtılamaz (Kayıkçı, 1997: 25).

Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile ortaya çıkan yeni cumhuriyetlerde yönetim yapısına ilişkin yaşanan önemli sıkıntıların başında, yeni bir bakanlık sisteminin oluşturulamaması gelmektedir. Önceden birbirleriyle sıkı ilişkide olan ekonomik yapılar birden bire kopunca doğal olarak ekonomik ve mali konulardan sorumlu bakanlık çalıştırılmasında da zorluklar ortaya çıkmıştır (Karaman & Atak 1997).

Bakanlar Kurulu ile ilgili düzenlemelere anayasanın 98. maddesinde yer verilmiştir. 98. maddeye göre Bakanlar Kurulu terkiğini Başkan belirler ve bu Ulu Meclis tarafından atanır. Karakalpakistan Cumhuriyeti hükümet başkanı, Bakanlar Kurulu terkiğine kendi görevine göre doğrudan dâhil olur. Bakanlar kurulu; ekonominin sosyal (içtimai) ve manevi alanlarda verimli faaliyetinin yönetimini, yasalar, Ulu Meclis'in diğer kararları, Başkan'ın fermanları, kararlar ve genelgelerinin icraatını (uygulanmasını) sağlar. Bakanlar Kurulu ayrıca, yürürlükteki yasalara göre, Özbekistan sınırları içindeki tüm organlar, teşkilatlar, müesseseler, görevli şahıslar (memur-yöneticiler) ve vatandaşlar tarafından yerine getirilmesi zorunlu kararlar ve

genelgeler yayınlar. Bakanlar Kurulu, yeni seçilen Ulu Meclis önünde görevini (vekaletlerini) devreder (üzerinden sokıt eder). Nihayet, anayasanın 98. maddesinin son paragrafına göre, Bakanlar Kurulu faaliyetlerini oluşturma terkihi ve görev (vekalet) sınırı yasa ile belirlenir (Kayıkçı 1997: 25).

Bakanlıkların yürütmekle sorumlu olduğu hizmet ve görevler, merkeze bağlı hizmet birimleri olarak örgütlenmiştir. Bütün genel müdürlükler ve daire başkanlıkları, bakan yardımcılara bağlı

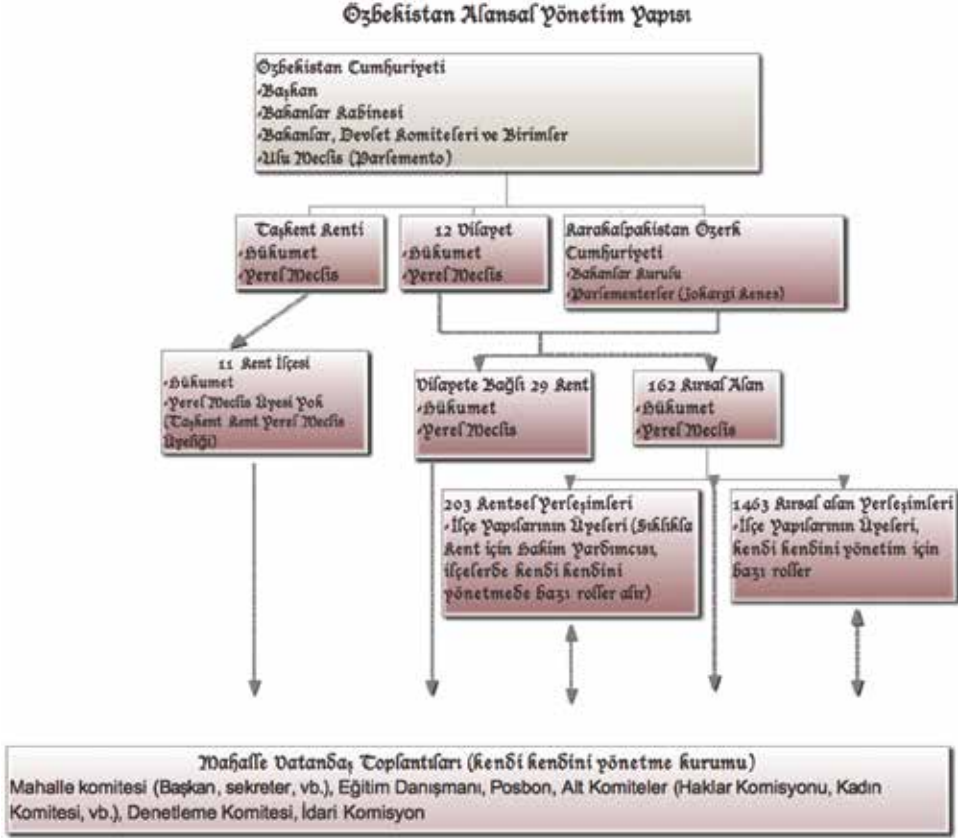
iken; sadece teftiş kurulu başkanlığı doğrudan bakana bağlıdır ve hiçbir şekilde bakan muavinlerinden emir ve direktif almaz. Kontrol-teftiş kurulunun yalnız bakana karşı sorumlu tutulmasının birçok nedeni vardır. Kontrol ve teftiş başkanlığı olarak da adlandırılan bu başkanlık, Bakanlar Kurulunca verilen kararların yerine getirilmesinde önemli bir görev üstlenmektedir⁴ (Karaman & Atak 1997).

Özbekistan, vilayetler⁵, ilçeler, kentler, küçük kentler, köyler, kasabalar ve Karakalpakistan Cumhuriyetinden ibarettir (Anayasa Md. 68). Karakalpakistan Cumhuriyeti, vilayetler, Taşkent şehrinin sınırların değiştirme ve vilayetler, şehirler, ilçeler oluşturma ve bunları bitirme Özbekistan Cumhuriyeti Ulu Meclis'inin izniyle yapılır (Anayasa Md. 69) (Kayıkçı 1997: 25).

Özbekistan bölgesel politikasına uygun olarak kurulmuş olan Karakalpakistan Cumhuriyeti, 12 (büyük) vilayet, Taşkent başkenti olarak, 120 kent, 113 ilçe, 159 kırsal yönetim bölgesi olarak, 11844 kırsal alan yerleşiminde 7501 kendi kendini yöneten yapıları (mahalle) ile oluşmaktadır (Yunusov 2005). Tablo 1'de belirtilen idari yapılanmaya uygun olarak ülkede bağımsızlık sonrası uygun bir sistem oluşturulması gereğine uygun olarak bir dizi düzenleme yapılmıştır.

Özbekistan,
vilayetler, ilçeler,
kentler, küçük
kentler, köyler,
kasabalar ve
Karakalpakistan
Cumhuriyetinden
ibarettir

Tablo 1 Özbekistan Alansal Yönetimi

Kaynak: Epstein & Winter (2004: 36)' den uyarlanan tablo.

1994 yılında yeni seçim sistemine göre yapılan ilk seçimlerde hem parlamentoya hem de yerel meclislere temsilciler seçilmiştir. Tek meclisli Ulu Meclis de denilen en yüksek yasama organı, yerel bölgelerden çoklu parti katılımı ile oluşturulmuştur. 250 üyeli meclis yapısına seçilen vekiller beş yıllık süre için seçilmiştirler (Bektemirov & Rahimov 2002). Özbek nüfusunun gücü, 1994 Aralık seçimlerinde görülmüştür. Seçim sonucunda teşkil edilen, "Ulu Meclis'te milletvekillerinin % 85'i Özbeklerden oluşmuştur (bu rakam 1990 seçimlerinde ise % 77 idi) . Bu rakam, Özbeklerin ülke nüfusundaki oranından da yüksektir (Kodaman & Birsnel 2006: 416).

Özbekistan kamu yönetimi merkez ve yerel olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Yukarıda merkezi yapı ortaya konulmuştur. Yerel yönetimler bölgesel, kent ve ilçe yönetimleri olarak alt başlıklara ayrılırlar. Aynı zamanda toplumun kendi başına yönettiği yerel çalışan birimler bulunmaktadır, bu birimler merkezi kamu yönetim sisteminin bir yapısı olarak çalışmazlar. Özbekistan; 1991

yılında özgürlüğünü kazanan, Asya'nın merkezinde bir devlettir. 1999 yılının ilk yarısında 4,992,000 devlet sektörü çalışan bulunmakta iken bunlardan 119,000 kişi kamu yönetimi birimlerinde görev almaktaydı (Bektemirov & Rahimov 2002).

Yerel yönetim yapısı ve sistemi 02 Eylül 1993 tarihli Yerel Kamu Yönetimi kanununa göre düzenlenmektedir. Devletin yerel yönetim seviyesindeki yapısı iki sistem üzerine kuruludur;

1. Yerel devlet yönetiminin sistemi,
2. Yerel kendi kendini yönetim sistemi.

Yerel yönetim otoritesi yerel meclis ve hükümet tarafından paylaşılarak uygulanır. Hakimlik kurumunun yeni yapısı yeni sistemin merkezi bir bölümünü oluşturur, içeriğinde de yönetim ve temsil fonksiyonlarını birleştirerek taşır (Pashkun 2003: 34). Yerel devlet yönetim sisteminin bağlı olduğu merciler yukarıda sayılmıştır. Diğer bölümlerde, bütün zorluklara ve yönetim geleneğindeki eksikliklere rağmen kurulan yeni cumhuriyetlerde, çok farklı olmasa da yeni yeni oluşmaya başlayan toplumun kendi kendini yönetim yapıları bulunmaktadır (Karaman & Atak 1997).

Ayrıca resmi devlet yapısı üç ayrı düzeyden oluşmaktadır; Cumhuriyet düzeyi (birinci düzey), vilayet veya kent düzeyi (ikinci düzey) ve nahiye/tuman veya ilçe düzeyi (üçüncü düzey). Özbekistan' da on iki ile ek olarak, ikinci düzeyde Taşkent ve çevresi sayılabilir, Taşkent başkenttir, cumhuriyetin altında bulunan bir yapıdadır. Karakalpakistan Özerk cumhuriyeti otonom yapı olarak yine cumhuriyetin altında bulunmaktadır. Üçüncü düzey kentlere ve Taşkent'e bağlı taşra kırsal alanlar, ilçeleri kapsar. Bu üç düzeyden aşağıda diğer çeşitli yerel devlet birimleri bulunmaktadır. Bunlar ya devlet hiyerarşisine bağlı ya da kendi kendine yönetim yapısında idare edilmektedir. İlçelerin bağlı oldukları kentler (hakimin koruması altındaki ilçe), ayrıca kasaba ve köyler (ana yönetim yapısında vatandaş toplantısı ve onların mahalle koordinasyonu yapıları) bir arada zayıf kendi kendini yönetimin dördüncü düzey en küçük alansal idari yapıları oluştururlar. Dördüncü düzey alandaki birimler bütün nüfusu içine almaz kentin çevresindeki kentsel yan birimleri ve Taşkent kentinin alt bölümlere ayrılmış mahalleleri olan tumanları içine alır (Epstein & Winter 2004).

Sovyetler sonrası Özbek devlet liderleri gerçekten zorlu problemler ile baş başa kalmışlardır. Ülkelerinde barışçıl, sürdürülebilir ekonomi, siyasi ve sosyal dönüşüm, etkili devlet yönetiminin yeniden oluşturulması için kabul edilebilir yapısal planlamalar oluşturmak zorunda kalmışlardır. Özbekistan 70 yıl boyunca

Sovyetler sonrası Özbek devlet liderleri gerçekten zorlu problemler ile baş başa kalmışlardır. Ülkelerinde barışçıl, sürdürülebilir ekonomi, siyasi ve sosyal dönüşüm, etkili devlet yönetiminin yeniden oluşturulması için kabul edilebilir yapısal planlamalar oluşturmak zorunda kalmışlardır.

Sovyet yönetiminde kalması nedeniyle yerel yönetimlerle ilgili çok az deneyime sahip olmuştur. Deneyim sahibi olmaması, yerel yönetimde çalışacak uzman yönetici ve iş gören sıkıntısına neden olmuştur. Bu problemin giderilmesi için bir çözüm yolu olarak bağımsızlığın ilk yıllarında önceki Sovyet bürokratları kullanılarak onların yerel akademik uzmanlıklarına dayalı bilgilerine güvenmek zorunda kalmıştır. Özbek devletinin devlet yönetimindeki dönüşümü siyasi reform paketlerinin bir parçası olarak halen devam etmektedir. Bu dönüşüm, devlet birimlerinin performansı nedeni ile halen yavaş ve yetersiz değişimi içermektedir (Pashkun 2003: 46)

2.1. Özel Statülü Alanlar

Karakalpakistan Cumhuriyeti, Özbekistan'da bulunan özel statülü otonom bölgedir. Karakalpak Sovyet Rusya Özerk Cumhuriyeti 1992 yılında yeni ismini almıştır, 01 Ocak 2000 tarihinde Karakalpakistan'da 165,000 kilometre karede, 1.5 milyon kişi yaşamaktadır. Özbek Anayasasının 70.maddesine göre Karakalpakistan Cumhuriyeti, Özbekistan Cumhuriyetinin parçasıdır ve bağımsızlığı Özbekistan Cumhuriyeti tarafından korunmaktadır. 1993 Karakalpakistan Anayasasına göre devlet yapısındaki en üst kanun yapma otoritesi *Zhokargy Kenes'* tir. İki taraflı antlaşma ile her iki devlet anayasasında Karakalpakistan otonom alanı kabul edilmekte ve güvence altına alınmaktadır. Genel olarak Karakalpak kanunları Özbek kanunlarıyla çok az farklılık göstermektedir. Yerel yönetim yapısında ise kuvvetler, uygulamalar ve seçimler Özbek kanunu ile aynı isim ve uygulamadır (Bektemirov & Rahimov 2002).

Karakalpakistan ile ilgili maddeler anayasada idari yapının konu edildiği dördüncü bölüm içerisinde yer almaktadır. 70 ile 75. maddeler arasındaki 6 maddede Karakalpakistan Cumhuriyeti'nin statüsü belirlenmiştir. Anayasanın 70. maddesine göre, bağımsız Karakalpakistan Cumhuriyeti, Özbekistan Cumhuriyeti

içindedir. Ayrıca aynı maddede, Karakalpakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının, Özbekistan Cumhuriyeti tarafından korunacağı da ifade edilmektedir.

Özbekistan Anayasası'na göre (Md.71) Karakalpakistan kendi anayasasına sahiptir. Ancak Karakalpakistan Anayasası'nın Özbekistan Anayasası'na aykırı olması mümkün değildir. Bunun dışında 72. maddede yazdığı üzere, Özbekistan yasaları Karakalpakistan' da da geçerlidir.

Karakalpakistan hududu ve sınırları Karakalpakistan'ın izni alınmadan değiştirilemez. Karakalpakistan, kendi idari (mamurî-hududî) yapılanma problemlerini bağımsız olarak halleder (Anayasa Md.73).

Karakalpakistan Cumhuriyeti anayasasının 74. maddesine göre, Özbekistan Cumhuriyeti'nden, Karakalpakistan halkının genel oylamasıyla (referandum) ayrılma hakkına sahiptir.

Özbekistan-Karakalpakistan ilişkilerini düzenleyen anayasa hükmüne göre, bu ilişkiler Özbekistan Anayasası'na göre yapılan anlaşmalar ve şartnamelere göre yürütülecektir. Özbekistan ile Karakalpakistan arasında olan anlaşmazlıkların ise arabulucu yardımı ile çözüleceği ifade edilmektedir (Anayasa Md.75) (Kayıkçı 1997: 25).

Taşkent'in siyasi, ekonomik, idari, akademik ve kültürel merkez olması sebebiyle ayrı bir idari alan olarak özel durumu bulunmaktadır. Ülkenin başkenti olan, en büyük kent cumhuriyete doğrudan bağlantılıdır. Kentin 01 Ocak 2000 itibari ile 2,135,500 nüfusu bulunmaktadır. Başkent'in statüsü ile ilgili bir özel kanun olmamasına rağmen, Taşkent diğer kentlerde olmayan bir yapıda bölgesel hakimler gibi (vali) hakimleri Başkan tarafından doğrudan atanan idari bir yapıya sahiptir. Bu durum anayasa ve yerel kamu yönetimi kanununda da belirtilmiştir. Ek olarak Taşkent 11 idari bölgeye bölünmüş her biri kendi içinde hakim ve hükûmete sahip yerlerdir, ayrıca bu bölgeler farklı mahallelere de bölünürler (Bektemirov & Rahimov 2002).

2.2. Bölgesel Yapılar

Bugün kurulan bölge yönetimleri ülkenin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır. Geleneksel yönetim metotları halen uygulanmaktadır. Kurulan bölgesel yönetim yapı, fonksiyonlar ve uygulamaları artan yönetsel reformlar ve daha ileri liberalizme erişmek için mücadele edici bir tarzda çalışmaktadır (Yunusov 2005: 308).

Özbek bölgelerinde kamu yönetim reformları olarak şekli belirlenen merkezi devlet reformlarının birincil amaçları;

- Yaşam standartlarını geliştirmek,
- Bölgesel ekonomik kalkınmanın ve etkili fonksiyonların oluşmasını sağlamak,
- Sürdürülebilir bölgesel gelişme için gereklilik ve yapıları kurmak,
- Kurumsal, yatırım ve teknik politikaları uygulamaktır.

Bölgesel hükümetin reformları farklı kabullere dayalıdır; İlk olarak, bölgesel hükümet yapılarına ekonomik politikalar geliştirme konusunda merkezi hükümet tarafından sorumluluk yüklenmesi, ikinci olarak bölgesel hükümet yapılarının ekolojik, politik ve sosyal alanda, bölgede yaşam standartlarını geliştirerek, sürdürülebilir bölgesel gelişmeyi sağlayarak bölgesel politikalar uygulaması ve bu politikaların planlamasının sağlanması, üçüncü olarak bölgesel hükümet yapılarının devlet, girişimciler ve sivil toplum arasında karşılıklı arabuluculuk yapılması yolları ile reformlar uygulanabilecektir. Ancak bölge seviyesinde arttırılan otoritenin devlet-iş alanı-sivil toplum arasında daha da güçlendirilerek kullanılması gerekmektedir (Yunusov 2005).

Öte yandan Anayasada yerel yönetimlerle ilgili meclis kavramına da yer verilmediği ve yalnızca, açıklaması yapılmayan halk vekilleri kurulundan söz edildiği görülmektedir. Bir anlamda, meclise benzeyen bu kurula üyelerin seçimle geleceği ve görev süresinin beş yıl olduğu belirtilmektedir. Ancak, Anayasanın 102'nci maddesinde yer alan hüküm göz önüne alındığında, halk vekilleri kurulunun daha çok yerel halkı temsil etme işlevi ile donatıldığı ve buna karşılık bu bölgelerde yasa yapmak (kararname çıkarmak) ve bunları uygulamak yetkisinin il, ilçe (kırsal kesim) ve şehir (kentsel kesim) hakimlerine ait olduğu belirtilmektedir (Ökmen 2001).

Vekillik ve icra hakimiyetini, ait olduğuna göre vilayet, ilçe ve kent valileri kullanırlar (*Anayasa Md.102*). Vilayet valileri ve Taşkent kent hakimi (yöneticisi-valisi) Başkan tarafından atanır ve görevinden alınır. Atama ve görevden alma kararı, ait olduğu Halk Vekilleri Meclisi tarafından onaylanır.

İlçe ve kent valileri ait olduğu vilayet valisi tarafından atanır ve görevinden alınır. Bu kararlar ait olduğu Halk Vekilleri Meclisi tarafından onaylanır. Kentlerdeki ilçelerin valileri, ait olduğu kent valisi tarafından atanır ve görevinden alınır. Bu, Halk Vekilleri Kent Meclisi tarafından onaylanır. İlçelere bağlı kentlerin valilerini ilçe valisi atar ve görevinden alır. Bu kararı Halk Vekilleri İlçe Meclisi onaylar. Ayrıca anayasanın 103. maddesinin ikinci fıkrasında valilik ve halk vekilleri yerel meclislerinin faaliyetlerini oluşturma, onların vekalet dairesini ve halk vekilleri yerel meclislerini seçme tertibini yasa ile belirleneceği belirtilmektedir. Vilayet,

ilçe ve kent valileri görevlerini “tek başlılık” esasına göre yaparlar ve yönettikleri organların karar ve faaliyetleri için şahsen sorumludurlar (Anayasa Md.103). Vali kendisine verilen görev ve yetki çerçevesinde ait olduğu sınırlar içerisindeki işletmeler, teşkilatlar, birleşmeler, bütün görevli şahıslar ve vatandaşlar tarafından zorunlu olan kararları alır (Anayasa Md.104) (Kayıkçı, 1997: 25)

Köylerde ve kentsel yerleşim yerlerinin alt birimleri olan mahallelerde ise 2.5 yıl süre ile görev yapacak başkanlıklar oluşturulmaktadır. Bunların nasıl seçilecekleri yasa ile düzenlenecektir. Yerel yönetimler, örgütsel yapıları çerçevesinde ve aralarında herhangi bir işlevsel farklılaşma olmaksızın şu sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdürler; kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak, yerel ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmeyi sağlamak, yerel bütçeyi yapmak, yerel vergileri belirlemek ve toplamak, yerel ekonomik işletmeleri (sovhoz ve kolhoz) yönetmek, çevreyi korumak, nüfus tescil işlemlerini yürütmek ve yerel yönetim yasalarını (kararname) yapmak. Bu görevler hakimlerin kendi sınırları içinde her türlü kamu hizmeti üretmek yetkisine ve sorumluluğuna sahip olduklarını göstermektedir (Ökmen 2001).

Yerel meclisler ve hükümetler kendi alanlarındaki işlerini sosyal ve ekonomik gelişmeden sorumlu olarak, anayasaya, kanunlara, Ulu Meclis kurallarına, başkan ve Özbekistan Devletinin rızasına uygun olarak yerine getirmektedir.

2.3. Seçilmiş ve Atanmış Yerel Yönetim Yapıları Arasındaki İlişki

Özbekistan başkanlık yönetim sistemini kurmuştur, bütün merkezi güç başkanın elinde tutulmuştur. Başkanlık Bürosu ve Bakanlar Kurulu başkanlık makamını kontrol eden kabine çözümü olarak ele alınır. Yerel idari yapı, yerel temsilciler ve yürütme yapıları eli ile yerine getirilir. Yerel meclisler ve hükümetler kendi alanlarındaki işlerini sosyal ve ekonomik gelişmeden sorumlu olarak, anayasaya, kanunlara, Ulu Meclis kurallarına, başkan ve Özbekistan Devletinin rızasına uygun olarak yerine getirmektedir (Bektemirov & Rahimov 2002).

İl valisi (hakimi) ile büyük kentlerin belediye başkanları (hakimleri) Cumhurbaşkanlığı tarafından atanmakta ve hak vekilleri kurulu tarafından atama onaylanmaktadır. Daha küçük kentlerin belediye başkanları ise ilçe hakimi tarafından

göreve getirilmektedir. Bu durum, yerel yönetimlerin başındaki yöneticilerin halk tarafından seçilmediklerini ve atama yoluyla göreve geldiklerini göstermektedir. Ancak, bu uygulama biçimi il hakimlerinin belediye başkanları üzerinde herhangi bir emir, komuta ve vasilik yetkisine sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Hatta, uygulamada özellikle büyük kentlerin belediye başkanları il hakimlerinden daha etkili olabilmektedir. Buna karşılık il hakimlerinin ilçe hakimleri üzerindeki etkisi daha belirgindir (Ökmen 2001).

Devletin yürütme ve temsil kolları arasında değişen farklı katmanların ilişkileri bulunur. Yürütme organı merkezi hiyerarşi ile katı dikey alt sıralama ile yapılandırılmıştır. Yerel temsil yapıları millî yasama, ulu meclis yapısı ile çok yakın olmamaktadır. Meclisler arasında alt sıralama bulunmamaktadır, örneğin; kent ve ilçe meclisleri bölgesel olanlardan bağımsız yapıdadır. Temsilciler yapısı dönemsel olarak çalışır, geçici komisyonlar kamunun haberdarlığını sağlamak amacı ile çalışır. Komisyonların meclis üyelerine soru sorma hakkı bulunur, yürütme organları da bölünmemiş otoriteler olma kuralına göre çalışır. Yerel meclisler yerel devlet yönetiminde oldukça sınırlı role sahiptirler, hakimler gerçek siyasal, yasal, organizasyonel, memur ve mal alma ayrıca mali avantajlara sahiptirler. Aynı zamanda aynı bireysel kuvvetlerin her biri demokrasinin bölünmemiş güçlerinin birbirine üstün gelmesi prensibi ile görev yapmaktadır (Bektemirov & Rahimov 2002).

2.3.1. Yerel Yönetimlerin İşlevleri

Özbekistan'da merkezi yönetim, bazı görevleri yürütebilmek için hem başkentte hem de başkent dışındaki bölgelerde teşkilatlanmıştır. Bu teşkilatlanma büyük yerleşim birimlerinden en küçük köylere kadar hiyerarşik ast-üst ilişkisi şeklinde olmaktadır. Buna göre Özbekistan Cumhuriyeti'nde vilayet, tuman, cemaat birlikleri ve köyler şeklinde bir örgütlenme bulunmaktadır (Karaman & Atak 1997:32-33).

Yerel yönetim faaliyetleri Yerel Kamu Yönetimi Kanunu ile sağlanmaktadır. Büyük yerel meclis işlevleri;

- Yerel bütçenin onaylanması ve kullanımı ile ilgili raporlamak,
- Bölge, il, ilçeler için uzun dönemli sosyal, ekonomik, toprak reformu program ve planlarını onaylamak,
- Yerel vergiler, görev ve ücretler ile ilgili vergi öncelikleri ve muafiyetleri belirlemek,
- Hakimlerin, hakim yardımcılarının atanması ya da görevden el çektilmesi konularını onaylamak ve faaliyetleri ile ilgili rapor hazırlamak,

- Yürütmenin bölüm, daire, diğer yapısal birimlerinin başındaki yöneticiler ile ilgili raporları gözden geçirmek,
- Meclis Komisyonlarının ilgili yerel meclis ve verilen hükümler konularında düzenlemeleri kaldırmak ya da onaylamak,
- Yerel Meclis komisyonlarını oluşturmak ya da dağıtmak, faaliyet raporlarını gözden geçirmek,
- Dönem öncesi ve sonunda yerel meclis üyelerini onaylamak ya da görevden almak,
- Meclis vekil girişimlerini gözden geçirmek ya da seçimde bulunmak, olarak belirlenmiştir.

Yerel hakimin en büyük işlevleri;

- Bölge, kent, ilçede ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetleri yönetmek,
- Sosyal ve ekonomik gelişme programlarını geliştirmek ve sürdürmek,
- Sosyal konularda bölgesel ve bölgeler arası kaynakların üretimde etkili kullanılmasını teşvik ederek bunların hareketini sağlamak,
- Yerel meclise onaylamak için yerel sosyal ve ekonomik gelişme programlarını göndermek,
- Yerel bütçe ve bütçe uygulamasının büyük bileşenlerini yerel meclisin gözden geçirmesi için sunmak,
- Yerel seviyede özelleşme ve devletsizleştirme faaliyetlerine devam etmek,
- Kanun, düzen ve güvenlik icra faaliyetlerini desteklemek,
- Yerel topluluk hizmetlerini yönetmek,
- Çevrenin korunmasını güvenceye almak gibi faaliyetleri yerine getirmek olarak belirlemiştir.

İçsel ve dışsal yapılar yerel yönetimlerin uygulamalarını kontrol, denetleme ve yönetme faaliyetini yürütürler (Bektemirov & Rahimov 2002). Anayasa' da Mahalli Devlet Organları başlığı altında belirtilen yönetim birimleri, hem merkezi idarenin taşra kuruluşlarının yaptığı görevlerle hem de yerel yönetimlerin yürüttüğü görevlerle sorumlu tutulmuşlardır. Bu görevler ana başlıklarıyla aşağıdaki gibidir:

- Kanunları, hukuki düzeni ve vatandaşların emniyetini korumak,
- Sınırların ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimlerini sağlamak,
- Yerel bütçeyi oluşturmak, yerel vergi ödemelerini belirlemek,
- Bütçe dışında toplanmaları oluşturmak,

- Yerel cemaat kuruluşlarını yönetmek,
- Çevreyi korumak,
- Vatandaşlık şartlarını belirlemek,
- Normatif belgeleri kabul etmek ve Özbekistan Cumhuriyeti Anayasası'na aykırı olmayan vekaletleri yerine getirmek (Karaman & Atak 1997: 32-33).

Toplumun kendi kendini yönetme kanununa göre köyler, kışlaklar ve mahalleler vatandaş toplulukları genellikle aşağıdaki işlevler ile sorumludurlar;

- Başkan ve komiteyi seçmek, komisyon üyeleri ve komisyon koltukları topluluk faaliyetleri için ana seçim alanları olarak sorumluluklarında bulunmakta, bunun yanında üçer aylık süreçlerde raporları elden geçirerek kontrol etmek,

- Denetim ve idari komisyonu seçmek,
- Toplumun kendi kendini yönetmesi sürecindeki faaliyet planını ve harcamaları onaylamak aynı zamanda yerel sağlıkla ilgili durumların tedbirlerini geliştirmek,

- Toplumun devletle ilgili kararları gibi millî yasal düzenlemelerinin uygulanması toplumun bunlar üzerinde kontrollerinin uygulanması ile sağlamak,

- Temsilcileri ilçe seçim komitelerinin başkanlık, parlamento ve yerel konsey seçimlerine yollamak,
- Toplumun kendini yönetmesi ile ilgili yeterlilik konularında ilçe, kent, bölgesel hükümetlerinin gönderdikleri

raporlarını gözden geçirilmesi, vatandaş komisyonlarının tutanaklarının bölgesel ya da Taşkent hükümetine gönderilmesi, tutanakları kontrol sonrası vatandaş müracaatlarının karşılığında gereği yapılması için ele almak,

- Yerel yönetim kaynaklarını düzenlemek, sahipliğini sağlamak, varlıklarını yönetmek ve elden çıkartmak,
- Harcamalar üzerindeki kontrolü düzenlemek,
- İkamet sahiplerinden gönüllü mali yardımların toplanarak kamu alanlarının güçlendirilmesi ya da düşük

gelirli ailelerin konutlarının tamir edilmesini sağlamak

- Belirli alanlarda kurumlar ve organizasyonların bulunduğu yerlerde onların geliştirilmesini sağlamak, ağaç

dikmek, bahçe yapmak, atıkların arıtılması faaliyetleri ve kaynakların sözleşmeli kullanılıp kullanılmaması konusunda karar vermek,

- Yerel sosyal altyapının gelişmesi için yasal bütçeden veya gönüllü olarak yapılan sermayeden hangisi olacağını seçerek karar vermek,
- Arazi parsellerinin ortaya çıkması sürecinde bölge komisyonlarına temsili yollamak gibi işlevleri yerine getirirler.

Ek olarak kent mahalle toplantıları, ihtiyacı olan çocuklu ailelerin ihtiyaçlarını belirlemek için yapılır ve devlet fonlarının etkili şekilde kullanılmasını sağlamak amaçlanır. Köylerde, kırsaklarda, aullarda vatandaş toplulukları alanlarında merkezi ayrılmış fonların kullanımı konusundaki raporları elden geçirilir. Vatandaş topluluğu kengashi aşağıdaki sorumluluklara sahiptir;

- Var olan kurallara göre; işsiz iki yaşından küçük çocuğa sahip olan, devletin bütçesinden ayrılmış fonlarından yararlananlara yardım sağlamak ve ayarlamak,
- Tek, yaşlı, bakıma ihtiyaç duyan vatandaşlara düzenli tıbbi yardım yaparak, devlet tarafından ayrılmış bütçe fonları sağlamak,
- Yerel yerleşimciler için iş fırsatları oluşturmak, örneğin evde yapılabilecek işleri düzenlemek, toplumun

kendi kendini yönetmesi inisiyatifi sıklıkla ticari faaliyetlere girerek, küçük özel şirketler açma, katılımcı ortak farklı işler oluşturma, ticari dükkanlar ve tüketim maddeleri kooperatifleri, hayvan yetiştirme ya da tarım ürünü yetiştirme faaliyetlerine girerler (Bektemirov & Rahimov 2002).

2.3.2. Yerel Yönetim ve Toplumun Kendini Yönetmesi

Özbekistan'ın yönetim yapısında yürütme organı iki farklı koldan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi başkentte oluşan bakanlıklar ve diğeri ise yerel (alan) yönetim birimleridir. "Özbekistan Anayasası bakanlıkların taşra örgütlenmesinden söz etmemektedir. Buna karşılık, yerel yönetimlerle ilgili bölümde iller (hakimlik), ilçeler, kentler ve belediyelerle ilgili kavramlar yer almaktadır (Ökmen 2001). Kısaca Özbekistan' da yerel yönetim ile merkezi idarenin taşra yönetimi ayırımına gidilmemiştir.

Özbekistan'ın yönetim yapısında yürütme organı iki farklı koldan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi başkentte oluşan bakanlıklar ve diğeri ise yerel (alan) yönetim birimleridir.

Mahalli Devlet Organları, Özbekistan Cumhuriyet Kanunlarını, Cumhurbaşkanının başka kararlarını, yüksek devlet yönetimi birimlerinin kararlarını uygulamak, merkezi ve yerel önem taşıyan sorunları karara bağlamakla görevlidirler. Özbekistan'da merkez yönetiminin taşra teşkilatı, vilayet ve tuman yönetimleri ile cemaat şirketleridir. Özbekistan yönetim yapısında yerel yönetim birimleri bulunmamaktadır, il özel yönetimi ve belediye görevlerini de vilayet ve tuman yönetimleri yüklenmiştir. Başka bir ifadeyle, yerel hizmetler vilayet ve tuman yönetiminde bulunan müdürlükler tarafından görülmektedir (Karaman & Atak 1997: 32-33).

Yerel yönetim sistemi 02 Eylül 1993 yılında yayınlanan Yerel Kamu Yönetimi Kanununa göre kurulmuştur. Kanunun içinde bulunan 7 bölüm ve 20 maddeye göre yerel yönetim faaliyetleri yürütülmektedir. Madde 1 bölge, il, ilçe seviyelerinde yerel temsilcileri yerel meclislerdir, bu meclislerin adı "Halkın Vekillerinin Meclisi" olarak ifade edilmektedir. Madde 99'a göre yerel meclisler bir başkan ya da hakim (kural koyan vekil olarak ifade edilebilir) tarafından yönetilir ve bölge, il ve ilçe hakimleri yerel yönetimin en üstü olarak hükümet adı altında görev yapar. Yerel yönetim kuvvetleri yerel kuvvetler arasında paylaşılmaktadır. Devlet yönetiminin yerel yönetim ve devlet yönetimi arasında; yerel meclis ve hükümet bulunmaktadır. Hakim kurumu yeni sistemin çekirdeği olarak yürütme ve temsil fonksiyonunu birlikte yerine getirmektedir. Merkezi ve yerel yönetimler arasında otorite dağıtımını anayasada tarif edilmiştir (Bektemirov & Rahimov 2002).

Yürütme organının alanda örgütlenmesi bakımından ülkenin (Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti dışında) illere ve illerin de ilçelere ayrıldıkları görülmektedir. Bu arada bu iller içinde yer alan kentlerde belediye (kentsel hakimlik) örgütü kurulmaktadır. Kırsal kesimde, kentsel özellik kazanmış yerleşim yerlerinde de belediye örgütü kurulması öngörülmektedir. Ancak, Özbekistan Anayasası'nda kullanılan kavramlarla Türkiye'de kullanılmakta olan kavramlar arasındaki isim benzerliği herhangi bir yanılmaya yol açmamalıdır. Anayasada geçen bu kavramlar aslında birer hakimlik olarak isimlendirilmektedir. Hakimlerin, yani hükmedenlerin (yöneticilerin) yönetsel konumu Cumhurbaşkanı'nın ülke yönetimindeki durumuna benzemektedir (Ökmen 2001).

Vilayetler, ilçeler ve kentlerde (ilçe içerisindeki kentler, kent içindeki ilçeler hariç) valilerin başkanlık edeceği halk vekilleri meclisleri devlet hakimiyetinin temsil organlarıdır. Bu organlar devlet ve vatandaşların menfaatlerini dikkate alarak kendi görevleri dahilindeki problemleri çözerler (Anayasa Md. 99).

Yerel hakimiyet organlarının görevleri anayasanın 100. maddesinde sayılmıştır. Bunlar:

- Yasaları, yasal düzeni ve vatandaşların güvenliğini temin etmek,
 - Sınırlar içinde ekonomik, sosyal ve medeni gelişim sağlamak,
 - Yerel bütçeyi şekillendirmek ve icra etmek, gelirlerini belirlemek, bütçenin dışında maddi birikimleri oluşturmak,
 - Yerel kommunal kuruma yöneticilik yapmak,
 - Çevre koruma,
 - Vatandaşlık durumu belgelerinin kayıt edilmesini temin etmek,
 - Normatif dokümanlar kabul etmek,
- anayasa ve yasalara zıt olmayan diğer görevleri uygulamak.

Yerel hâkimiyet organlarının bu sayılan görevleri dışında, anayasanın 101. maddesinde de görevleri belirtilmiştir. Bunlar, Başkan'ın fermanlarını ve devlet hakimiyeti üst organlarının kararların uygulamak, halk vekilleri alt meclisleri faaliyetine yöneticilik yapmak ve Cumhuriyet ve yerel öneme sahip problemlerin tartışmalarına katılmaktır. Alt organlar, kendilerine verilen görev ve yetki çerçevesinde, üst organların kabul ettiği kararları icra etmeye mecburdurlar. Halk vekilleri meclisleri ve valilerin görev süresi beş yıldır (Anayasa Md.101) (Kayıkçı 1997: 25).

Özbekistan'da yerel yönetimin yapısı yerel yönetim toplum örgütleri tarafından yerine getirilmektedir. Toplumun kendi kendini yönetmesi kanunu 1993 anayasasında belirtilmiş daha sonra 1999'da yenilenen yapılandırılmıştır. Toplumun kendi kendini yönetmesi kanununda, kanunun amacı "vatandaşlar tarafından bağımsız olarak yapılan faaliyetlerin Özbekistan Cumhuriyeti Anayasası ile garanti altına alınmış, yapılan düzenleme yerelin kendi ilgi ve tarihi geçmişinin önemine millî gelenek, manevi değerler ve yerel göreneklere dayalı olarak ortaya çıkan konuların çözümünü sağlamak" olarak belirtilmiştir (Bektemirov & Rahimov 2002; Pashkun 2003).

Özbekistan'da yerinden yönetim anlayışı yönetim reformunun yönünü belirler. Devlet yönetiminin -yapılarının düzenlenmesi ve buldukları alanda

Özbekistan'da yerel yönetimin yapısı yerel yönetim toplum örgütleri tarafından yerine getirilmektedir. Toplumun kendi kendini yönetmesi kanunu 1993 anayasasında belirtilmiş daha sonra 1999'da yenilenen yapılandırılmıştır.

görevlerinin azaltılması ile bölgesel ve yerel yönetim yapıları güçlendirilmiştir (Yunusov 2005: 309).

Toplumun kendi kendini yönetmesi ile ilgili kanunun 7. Maddesine göre, toplumun kendisini yönettiği yapılar köyler, kışlaklar, ve aulların vatandaş birliklerini aynı zamanda mahalleler ilçeler, köyler, kışlaklar ya da aullardan oluşur. Topluluk meclisi (kengash), vatandaş birliklerinin kararlarını oluşturmaları ve dönemler arasında günlük kendi kendini yönetme faaliyetlerini yürütme amacı ile kurulmuştur. Bu meclis vatandaş meclisinin başkanını içine alan değişik danışmanlar, komisyonlar ile yürütme sekreteryası birlikteliğinde ortaya çıkar. Toplumun kendi kendini yönetmesi; Özbekistan'ın her tarafında bulunan, yerinden yönetim kuralına dayalı yapıda uygulanmaktadır. Farklı tiplerdeki bölgesel birimler yerinden yönetim faaliyetleri olarak köyler, kışlaklar, aullar ve mahalleler olarak ortaya çıkmaktadır. İdari Bölgesel Birimlerin Adlandırıldığı Kanunun 10. Maddesi "köy" kavramı, yerel birim olarak, iki bin yerleşimcinin endüstriyel ya da yapı girişimlerinin, demiryolu istasyonları ya da diğer önemli nesnelere olduğu yerlerde kurulmuş olan komşuluk bölgeleridir.

Kışlak; kırsal yerleşim alanı olarak ifade edilen Özbek ismidir. Karakalpak, Kazak ya da Tatar bölgelerinde aul olarak bilinen bu kavram; bu etnik grupların yerleşim bölgeleri olarak düzenlenmiş bölgeleri ifade etmektedir. Kışlak ya da aul birçok komşu yerel birimleri içine alabilir ve bu yapı kendi vatandaşlarının birleşimi ile temsil edilir. Yerellik, yerel yerleşimciler için yararlı olan kriterleri kullanarak yerel topluluk gruplarına göre oluşturulur. Devlet yapıları köyler, kışlaklar ve aulleri yürürlükten kaldırarak ya da kurarak ve onların alanlarını bulunan yerel yönetim fikirlerine göre düzenleyerek ya da yeniden adlandırarak oluşturur (Bektemirov & Rahimov, 2002).

3. Toplumun Kendi Kendini Yönetim Şekli Olarak Mahalle

Arapça bir kelime olan mahalle "yerel topluluk" kavramını ifade ederek belli bir alanda oturan insanları anlatır. Mahalle, 150 ile 1500 arasında değişen ailenin oturduğu yerlerdir. Kentlerde mahalleler genel olarak yerleşim alanları ya da varoşlar olarak kurulan yerlerdir (Bektemirov & Rahimov 2002). Özbekistan'da yaklaşık 12.000 mahalle bulunmaktadır, ortalama yaklaşık 400 mesken bir mahallede bulunmaktadır (Urinboyev 2011). Toplumun Yerel Yönetim Yapıları Kanununun 5. Madde'sine göre; yerel yönetimler kurulabilir, ortadan kaldırılabilir, birleştirilebilir ya da mahallelere ayrılabilir ve mahalle sınırlarının düzenlenmesi mahalle yerel

yönetiminin inisiyatifiyle gerçekleşir. Vatandaşlar kendi anayasal haklarını vatandaş birlikleri ile kendi kendini yönetme yoluyla yapmaktadır. Bu yapılar 18 yaş üzeri yerleşik vatandaşlar tarafından atanır, en üst yapı olarak kendi yerleşimcilerinin ilgilerine uygun olarak onlar namına belirli alan bölgesinde etkili olacak kararları alırlar (Bektemirov & Rahimov 2002).

Yeni geleneksel toplumun eritme politikası (mahalle) vatandaşın kendi kendini yönetme organı olarak (ikamet örgütleri resmi ilçelerin üzerinde yerel hükümetin idari yapıları olarak) bulunurlar. Sovyet sonrası Özbekistan'ın en büyük idari reformu olan "sivil toplumun şirket birliği" ve daha ilerisi "doğu tipi demokrasinin milli okulu" devlet tarafından desteklenmiştir. Başkan Kerimov; mahalle kavramını kendi kendini yönetmenin en iyi yolu olarak ifade eder ve sivil toplum birlikteliğini sağlayacağını belirtir (Masaru 2006: 345).

Toplumun kendi kendini yönetme birimleri merkezi hükümetin sisteminden farklı kurulmuş yapılardır ve sivil toplum organizasyonlarıdır. Bu yapılar yasal ayrı bütçe bütçeleri ve resmi mühür kullanma hakkı olan, yerel yönetim yapıları ile kayıt alma yetkisi olan yapılardır. Bu yerel yönetimler yapılarına kılavuzluk eden ilkeler demokrasi, insanlık, açıklık, sosyal adalet ve yerel özerklik kavramlarıdır. Yerel Yönetim Kanununun 3. maddesi ve Yerel Yönetim Topluluğu Kanunu; merkezi hükümetin yapıları yararlı şartlarda yapılar oluşturarak yerel yönetim topluluklarının gelişimi için ilgililerine müdahale etmeden, vatandaşları destekleyerek, yerel yönetim haklarını uygulamalarına fırsat sağlar. Bu konu nadiren yerine getirilir, uygulamada toplumun kendi kendini yönetmesi sınırlı bir şekilde var olan bağımsızlık konusundan uzak bir yerde bulunmaktadır (Bektemirov & Rahimov, 2002).

Özbekistan'da Sovyet öncesi bir kurum olan mahalle yapısı ekonomik etkinlik, sosyal düzen ve politik istikrar sağlama olanağı sunan çözüm olarak bulunmuştur (Urinboyev 2011). Tamamen kurumsallaşmış ve standart hale gelmiş mahaller Özbek Sovyet Sosyalist Devleti dönemi ilk resmi hukuki düzenlemesi olarak 1932 yılında Sovyetlerin kasaba ya da kent destekleyici sosyal organizasyonları olarak yürürlüğe girmiştir (Masaru 2006: 347). Vatandaşın yerel, özerk kurumu olan

Özbekistan'da
Sovyet öncesi
bir kurum olan
mahalle yapısı
ekonomik
etkinlik, sosyal
düzen ve politik
istikrar sağlama
olanağı sunan
çözüm olarak
bulunmuştur.

mahalle sosyal düzenin sağlanmasında sosyal refah sağlama hedefi ile görevli kurum olarak var olmuştur. Mahalle önceleri yerel resmi olmayan bir kurum iken yeni Özbekistan ile birlikte devletin sosyal refah programlarının ortaya konulduğu, sosyal düzen ve istikrarın sağlanması için ana kurum olarak kamu yönetiminde yerini almıştır. Mahalle kanunu oluşturulmuş, Mahallenin Kararlarına Aykırı Davranma Kanunu yoluyla ceza ile müeyyidelendirilmiştir. Böylelikle mahalle hem sosyal hem de hukuk kuralları ile güçlendirilmiş bir yapı haline getirilmiştir. Mahalle müessesesi Eylül 1992'de Özbekistan'da yaşayan mahallelinin faaliyetlerini örgütlemesi için kurulmuştur. Sovyet sonrası Özbekistan'da kırsal ve kentsel mahalle tipleri bulunmaktadır. Kırsal mahalleler önceki devlet tarafından kurulan ve kolektif tarımı düzenleyecek yapıda oluşturulmuştur. Kent mahalleleri iki kısma ayrılabilir, apartman mahallesi (modern apartman yaşam alanları) modern mahalleler (daha geniş aile evlerinin olduğu bloklar) ve geleneksel mahalleler (çift taraflı Sovyet öncesi tek aile evlerinin oluşturduğu bloklar). Mahalleler bölgesel, etnik, profesyonel ve dini hatlara göre sınıflandırılabilir. Alan, nüfus ve faaliyetlerine göre mahalle belirgin ayrıma tabi tutulabilirken aslında uygulama ve anlama çekirdek alanları olarak anlaşılabilir yerlerdir. Bütün bu uygulama ve toplumun birbirini anlama alanı olarak mahalleler evde baba gibi yönetmeyi, devamlılığın, ahlaki örneklemin gücünün, yaşlılara değer verilmesi gerektiğinin ve aile değerlerinin öğrenildiği yerlerdir (Urinboyev 2011).

Küçük kent, köy ve kasabaların içindeki ve kentlerdeki mahalleler vatandaşların kendi kendini idare etme organıdır. Bu yerlerde yaşayanlar iki yıl süre için muhtar ve onun danışmanlarını seçerler (Anayasa Md.105). Anayasanın 105. maddesinin ikinci fıkrası, "kendi kendini idare etme organlar seçme tertibi, faaliyetini teşkil etme ve vekalet sınırı yasa ile belirlenir" diyerek düzenlemeleri yasalara bırakmaktadır (Kayıkçı 1997: 25).

Mahalle Kanununa göre (1999) mahalle vatandaş meclisleri aday çıkartarak, onları millî ve yerel seçimlere aday gösterebilirler; mahalleli ikamet sahiplerine farklı konularda (evlilik, ölüm ve doğum kutlamaları gibi) öneri verebilirler; mahalle vatandaş meclisleri doğrudan bölge veya kent konseylerine ve dolaylı olarak bölgesel konsey ve parlamento seçimlerine aday gösterebilirler; mahalle, mahallenin daha iyi olması amacı ile gönüllü katkı toplayabilir; mahalle kamu politikalarının uygulanmasını kolaylaştırıcı etki eder; mahalle meclisi meclis yardımcılarını, bölgesel, kent ve ilçe konseyleri yerel ziyaret programlarında lojistik yardımları organize eder; mahalleli yasadışı dini örgütleri bildirmek ve devlet

adli makamlarına yardım etmek ile görevlidirler; mahalleli vergi toplama işlemlerini ve aynı zamanda devletin yaşlı bakımı gibi hassas gruplara yönelik yaptığı programları desteklemek ile görevlidir. Mahalle Kanunu (1999) devletin çalışanı olarak atanan ve mahalle yöneticisi olan reis ile vatandaş konseyi ve kadınlar konseyi tarafından seçilen kadın lider birlikte mahalleyi yönetirler. Mahallede eş başkanlık sistem yapısı bulunmaktadır. Vatandaş Konseyi (fukaralar yığını) mahallenin en üst yapısı olarak, mahallenin yöneticisini yani reisi seçer, genel sekreter, mahallenin danışma ve denetleme, yönetim komitelerini oluşturur. Anayasaya göre mahalle yöneticisi 2.5 yıl için seçilir (Urinboyev 2011).

Mahalle terimi bugün Özbekistan'da komşuluk topluluğu kavramını ifade etmektedir. Mahalle kelimesi tarihi ve modern anlamı olarak sosyo-demografik, kültürel ve manevi değerler aynı zamanda idari bölgesel yer olarak insanların gelenekler, değerler insan, iş ve hukuki ilişkileri bağlamında birleştikleri yerlerdir. Yüzyıllardır, bu yapılar insanların bir arada olduğu yapılar olarak, kamu görüşleri, ideolojik sistemler, kendi sınırlarında görüşleri ile şekillenen yapılardır (Bektemirov & Rahimov 2002).

Birincil yerinden yönetim birimi olarak mahalle, yerinden yönetim prensibine uygun bir yapıyı ifade etmektedir. Özbek devleti geleneksel mahalle kurum yapısının hak ve zorunluluklarını yerel topluluğa ulus devlet kavramsalında vermiştir. Mahalle Kanunu (1993, 1999) mahalleyi “vatandaşların özgür faaliyetlerinin, Özbekistan Cumhuriyeti Anayasası ve kanunları ile garanti altına aldığı, kişilerin kendi ilgileri, tarihi hususiyetleri, milli gelenekleri, manevi değerleri, yerel geleneklerine göre yerel önemli görülen konuların çözümü amacı ile oluşturulan yerler” olarak tanımlamıştır. Bu tarife göre mahalle devlet dışı örgüt olarak kamu yönetim sisteminin bir parçası değildir. Mahalle Kanunu bazı hak ve zorunlulukları ortaya koyarak devlet birimlerine yardımcı görev yapmalarını hatırlatan bir yapıdadır. Mahalleler, Sovyetler döneminde kurulan belirli devlet kurumlarının geniş çaplı devlet fonksiyonunu yerine getirdikleri alanlar olarak varlığını devam ettirmektedir (Urinboyev 2011).

Birincil yerinden yönetim birimi olarak mahalle, yerinden yönetim prensibine uygun bir yapıyı ifade etmektedir. Özbek devleti geleneksel mahalle kurum yapısının hak ve zorunluluklarını yerel topluluğa ulus devlet kavramsalında vermiştir.

Sovyet döneminde de mahalleler, yerel köy meclisleri gibi yapılar bulunmaktaydı. Resmi olarak önceleri devletin önemli bir birimi olarak ilçelerde, köylerde ve kışlalarda mahalle meclisleri düzenlemesinde yer bulan mahallenin bu gün gerçek kendi fonksiyonlarını yerine getirebildikleri düşünülmektedir ve yerel kendi kendini yöneten birimler olarak gelişmektedir. Yeni devletin amaçları ışığında mahallenin idari yapısı açıkça tarif edilmiştir. Genel ev halkından temsilciler mahalleyi yönetmek için bir meclisi ya da kengashı seçer. Meclis üyeleri organizasyonel işlerde deneyimi olan yaşlıları da içerir. Bu meclis bir başkanı seçer, resmi olarak bu başkan mahalle meclisi başkanı olur, fakat bu kişi meclis başkanı yerine daha fazla aksakal olarak bilinir, yardımcısı ise muavin sekreterleri katip olarak ifade edilirler. Belirli mahalle komisyonları, yaşam şartlarını iyileştirmek için kurulmuş, törensel olayların organizasyonu, kamu düzeninin sağlanmasında, emlak komisyonu, finans konuları, kadınlar, gençler, savaş gazileri ile ilgili konuların denetlenmesi ve destek verilmesi alanlarında faaliyet göstermektedir (Bektemirov & Rahimov 2002).

Sonuç

Bir zamanlar Komünist Partinin birinci sekreteri olan İslam Kerimov 1991 seçimlerinde % 86 gibi önemli bir oy almış ve bunun ardından Marksist-Leninist ideolojinin Özbek milliyetçiliği nezdindeki gözden düşüşüne paralel olarak partinin adı Halkın Demokrasi Partisi (PDP) olarak değiştirilmiştir. Yeni anayasaya göre parlamento (ulu meclis) en yetkili kurum olacaktır ama uygulamada onun (başkanın) yetkilerini besleyen bir fonksiyonu olmuştur. Ayrıca değişik muhalif grupların -demokratik, dini ve etnik- aktiviteleri sınırlandırılmış ve çoğunluğu açık olarak yasaklanmış ya da yeraltına inmeye zorlanmışlardır (Ökmen 2001). İşte bu süreç içinde anayasası, kanunları, idari düzenlemeleri ile Özbekistan Devleti çalışmamızda yerel kamu yönetimi özelinde ele alınarak ortaya konulmuştur.

Özbekistan; Cumhuriyetin ilanından hemen sonra, serbest pazar ekonomisine ağırlık veren akılcı ekonomik programlar uygulamış ve dış ilişkilerinde, Batı ile her konuda bağlantılar oluşturmaya gayret ederken Rusya Federasyonu ile ilişkilerini, kendi bağımsızlığını tehlikeye düşürmeyecek şekilde dengeli olarak geliştirmiştir (Kodaman & Birsell 2006: 436). Dengeli bir yapıda hareket eden devletin kamu yönetim sistemindeki mahalle boyutlu toplumun kendi kendini yönetmesi dikkate değer bir yapıda faaliyetlerine devam etmektedir.

Özbekistan, Türkistan bölgesinin günümüzde, ekonomik ve askeri açıdan kendi kendisine yeterli hâle gelmiş tek ülkesidir. Özbekistan ile ilgili çalışan yabancı uzmanlar yönetişimde gelişmek için yerinden yönetimin geliştirilmesi gerektiğinin

altını çizerek, merkezden yerele doğru sorumlulukların kaydırılması gerektiğini, aynı zamanda sivil toplum yapılarının oluşturulmasının gerektiği belirtilmiştir (Yunusov, 2005:308). Çalışmada farklı şekillerde ortaya konan yerelin kendi kendisini yönetmesi sistem tarafından kabul edilse de tarihsel olarak mahalle kavramı çatısı altında faaliyetlerin yürütüldüğü farklı türden sivil toplum uygulamalarının ol(uş) madığı görülmektedir.

Libman (2008), tarafından yapılan çalışmada Özbekistan'da uygulamaya konulan birinci nesil reformlar sonucunda etkili kamu yönetimi gelişiminde problem ile karşılandığı ortaya konulmuştur. Yerinden yönetimin resmi olmayan ilişkileri ve siyasi sistemin özellikleri kamu yönetiminin problemleri geliştirmiş ve oluşturmaktadır. Bu ilişkiler sonucunda devlet ve bölgesel elitler arasında resmi olmayan ilişkiler gelişmiştir. Sonuçta yerinden yönetimin resmi olmayan ilişkileri ve siyasi sistemin özellikleri kamu yönetiminin gelişmesinde etkide bulunmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bugünün Özbekistan yönetimine hâkim olan geleneksel-güçlü-merkeziyetçi yapı, modernleşmeden beklenen ve demokratik yapıları kolaylaştıran, sivil toplum merkezli devlet ve özerk yerel yönetimler ideolojisiyle uyumlu değildir. Geçiş dönemi sürecinin uzunluğu ise, demokratik-merkeziyetçilik olarak adlandırılan yönetim biçiminin sürdürülmesi "alışkanlığını" yaratabilmek fikrini güçlendirmektedir (Karaman & Atak 1997: 38).

Özbek bağımsızlığının ilk yıllarından itibaren Başkan İslam Kerimov, "Özbekistan: Millî Bağımsızlık, Ekonomi, Politika ve İdeoloji" isimli kitabında "Bizim toplumumuzun önemli geleceği toplumun ilgileri ve kamu görüşlerinin önceliği toplulukçuluk fikri üzerine kuruludur. Bu nedenle mahalleler toplumun demokratikleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır ve ana prensipleri sosyal adaletin en önemli farkına varılan konulardır... Mahalleler topluma sosyal destek sağlayan saygın destek birimleri ve etkili bir araç olarak toplumda ortaya konacak reformlarda adil ve en çok geçerli mekanizmalar olacaktır." demiştir. (Bektemirov & Rahimov 2002). Aslında mahalle boyutlu bir tabandan yayılan/yayılabilecek demokrasi geleneği kulağa hoş gelmektedir bu tarz bir uygulamanın süreç içinde Özbekistan demokrasisine ne kadar yararlı olduğu, sonuçları itibarı ile ülke merkez yönetiminde demokratik uygulamalara da neden olup olmadığı gözlenebilecektir.

Özbekistan hem Müslüman hem de millî devlet sembolünü taşıyan yegâne devlet olarak bağımsızlığını kazandıktan sonra buyruk ile yönetilen devletçi yaklaşım ile sosyo-ekonomik büyümeyi sağlamaktadır. Beklenmedik şekilde yeni çözümçü bu ikili (buyruk ile yönetilen devletçi yaklaşım ile sosyo-ekonomik büyüme), melez

yapıdaki ülke devlet tarafından uygun bulunan sivil toplumun yerel kavramlarını desteklemektedir (fukaralık cemiyeti gibi). Özbekistan’da devlet yöneticileri halk ile karşılıklı idare güç ilişkilerinde, toplumun en alt seviyeleri ile ilişkilerinde sosyal ilişki kurumları kullanılması için hukuki kurum oluşturmaktadır (Masaru 2006). Farklı çalışmalarda Özbekistan Devleti’nin uygulamaları ile ilgili yapısal, yasal, idari uygulamalar çalışmada ortaya konulmuş, devletin iyi niyetli demokratikleşme çalışmaları olarak sunduğu faaliyetlerin ülkede uygulanan demokratikleşme, sivil toplum, halkın kendi kendini yönetmesi gibi kavramlarının ne yazık ki yavaş yavaş geliştiği, beklenen seviyede olumlu durumların pek görülmediği ortaya konulmuştur.

¹ Bu makale, Prof. Dr. Mustafa Ökmen- Yrd. Doç. Dr. Fikret Elma editörlüğünde Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) yayınları arasında çıkan **Türk Dünyasında Yerel Yönetimler** isimli kitaptan yazarlar tarafından kısaltılarak hazırlanmıştır.

2 “Başkan” deyimi, anayasadaki “prezident” karşılığı olarak kullanılmıştır.

3 Kasamiat’ın tam metni şudur: “Özbekistan halkına sadakat ile hizmet etmeye, Cumhuriyet’in Anayasa ve yasalarına katii uymaya, vatandaşların haklar ve özgürlüklerine kefalet vermeye. Özbekistan Cumhuriyeti Başkan görevlerini vicdanen yapmaya and içerim (kasamiat ederim)”.

4 Söz konusu başkanlık, Sovyet sisteminde, bakanlıkların ve bakanlıklara bağlı taşra kuruluşlarının çalışmalarını sert denetim altında tutan bir birim konumundaydı ve dolayısıyla Sovyet ekonomisinin gelişiminde çok önemli rolü bulunmaktaydı.

5 Türkiye’deki il statüsünde.

Kaynaklar

BEKTEMİROV, K. & RAHİMOV E.(2002),“Local Government in Uzbekistan”. İçinde I. Munteanu, ve V. Popa (Eds.), *Developing New Rules in the Old Environment. Local Governments in Eastern Europe, in the Caucasus and in Central Asia* (s. 469-520). Budapest: Open Society Institute. Erişim Tarihi: 17 Şubat 2013. (<http://i.osi.hu/publications/2001/84/Ch9-Uzbekistan.pdf>).

EPSTEIN, P. & WİNTNER, M. (2004), *Assessment of Intergovernmental Relations and Local Governance in the Republic of Uzbekistan*. Wash.: Urban Institute.

KAYIKÇI, M. (1997), *Bağımsızlık Sonrası Özbekistan’da Siyasal ve Anayasal Yapılanma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

KARAMAN, Z.T. & ATAK, Ş. (1997), “Özbekistan’da Yönetimin Yeniden Yapılanması.” *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Ocak 6(1), 31-39.

KODAMAN, T. & BİRSEL, H. (2006), “Bağımsızlık Sonrası Özbekistan ve Dış Politikası”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 413-442.

LİBMAN, A. (2008), “Economic role of public administration in Central Asia: Decentralization and hybrid political regime”. MPRA Paper 10940, University Library of Munich, Germany. Erişim Tarihi: 17 Şubat 2013. (<http://mpra.ub.uni-muenchen.de/10940/>).

MASARU, S. (2006), “The Politics of Civil Society, Mahalla and NGOs: Uzbekistan”. İçinde I. Osamu and U. Tomohiko (Eds), *Reconstruction and Interaction of Slavic Eurasia and Its Neighboring Worlds* (ss.335-370). Sapporo: Slavic Research Center, Hokkaido University.

ÖKMEN, M. (2001), “Yerel Yönetimlerin Sosyal Teorisi ve Rusya’da Yerel Yönetimler: Özbekistan Örneği”, *Avrasya Dosyası*, Sonbahar, 7(3), 38-66.

- PASHKUN, D. (2003), *Structure and Practice of State Administration in Uzbekistan*. Discussion Papers, No. 27. Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute. Erişim Tarihi: 17 Şubat 2013. (<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN016104.pdf>).
- URINBOYEV, R. (2010), "Public Administration Reforms In Uzbekistan: Myth Or Reality". *The 18th NISPAcee Annual Conference Public Administration in Times of Crisis*, Warsaw, Poland. Erişim Tarihi: 17 Şubat 2012. (<http://www.lmfmed.lu.se/o.o.i.s?id=13753&postid=2968118>).
- URINBOYEV, R. (2011), "Social Norms and the Welfare as Means of Social Control: Case Study of Mahalla Institutions in Uzbekistan", *The NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, Summer, IV(1), 33-57.
- YUNUSOV, A. R. (2005), "Reducing Socioeconomic Inequality in Uzbekistan. The Role of Public Administration in Building a Harmonious Society" (Edt. Raza Ahmad), s. 307-319, *People's Republic of China*, 5-7 December, Beijing.